

UDK 811.163.42'373.74
Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 28. VIII. 2008.
Prihvaćen za tisak 30. X. 2008.

Anita Hrnjak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
ahrnjak@ffzg.hr

TKO JE NA “FRAZEOLOŠKOM BRODU” VAŽNIJI: *MALI OD PALUBE ILI MALI OD KUŽINE?*

Predmet interesa ovoga rada dvije su ustaljene sveze riječi koje su dio hrvatskoga pomorskog nazivlja, a u jeziku se često koriste s frazeološkim značenjem. U radu se analizira njihovo podrijetlo, moguća frazeološka značenja i konteksti u kojima se upotrebljavaju. Potencijalni frazemi uspoređuju se i s njihovim ruskim frazeološkim značenjskim ekvivalentima.

1. U hrvatskom se jeziku ustaljene sveze riječi *mali od palube* i *mali od kužine* često pojavljuju u frazeološkom značenju, iako ih kao frazeme zasad hrvatski frazeološki rječnici ne bilježe. U općim rječnicima zabilježena je jedna od njih. Svezu *mali od kužine* bilježi samo Aničev *Rječnik hrvatskog jezika* u frazeološkoj zoni rječničkoga članka *kužina* sa značenjem ‘1. kuharski naučnik na brodu; 2. *pren.* onaj koji obavlja najjednostavnije poslove, potrkalo’. Hrvatski dijalektalni rječnici i rječnici mjesnih govora ne bilježe ih s frazeološkim značenjem. U *Rječniku trogirskog čakavskog govora* uz natuknicu *māli* nalazimo: „dječak (šegrt) na brodu koji je učio pomorski zanat. Ako je na brodu samo jedan onda je on mali, ali kod velikih brodova bio je posebno *mali o kužine*, *mali o kuverte*, *mali o makinje*“. *Rječnik govora otoka Iža* u rječničkome članku uz istu natuknicu spominje samo sveze *mali od kamare* i *mali od kuhinje* uz napomenu da su oni naučnici na brodu, odnosno pomoćni konobar i pomoćni kuhar.

1.1. Obje sveze riječi možemo smatrati dijelom hrvatskoga pomorskog nazivlja, iako bi možda točnije bilo reći da je riječ o žargonskim nazivima koji se rabe u neslužbenoj komunikaciji među pomorcima, pa ih u tom smislu tre-

ba na neki način odijeliti od hrvatskoga pomorskoga nazivlja koje pripada standardnome jeziku. Možda je to razlog zbog kojega ih rijetko nalazimo u pomorskim priručnicima i rječnicima hrvatskoga pomorskoga nazivlja. U *Pomorskom leksikonu* u redakciji A. Simovića pod natuknicom *mali* nalazimo „početnik na brodu; ovisno o radnom mjestu naziva se mali kuhinje, sobe ili palube.“ Više o podrijetlu ovih naziva govori nam *Pomorski rječnik* R. Vidovića. Naziv *mali* rabio se za dječake od 10–15 godina, članove posade koji su služili na brodovima kao svojevrsni mornarski šegrti s ciljem da jednoga dana postanuiskusni pomorci ili pomorski trgovci. U dubrovačkome se Statutu pod latinskim nazivom *puer* spominju već u 13. stoljeću, nešto kasnije počinje se rabiti talijanski naziv *piccoli*, a naposljetku u upotrebu ulazi i hrvatski naziv *mali*. Kao član posade *mali* jedini nije imao točno određenu dužnost, već je po potrebi radio sve što mu se naredi. S obzirom na to da su se njegove obveze kretale u šarolikom rasponu od pranja posuđa i guljenja krumpira, preko pospremanja kabina drugih članova posade i kuhanja kave istima, pa sve do pranja palube, donošenja ugljena i dizanja jedara, vremenom su se u upotrebi ustalile sintagme kojima se ukazivalo na njegove različite dužnosti: *mali od foguna* (usp. španj. *fogón* – kuhinja), *mali od kužine* (usp. tal. *cucina*, španj. *cocina* – kuhinja), *mali od kama-re* (usp. tal. *camera* – soba), *mali od makine* (usp. tal. *machina*, španj. *máquina* – stroj), *mali od koverte* (*kuverte*) (usp. tal. *coperta*, španj. *cubierta* – paluba) i sl.¹ Posuđenice kao sastavni dio ovih sintagmi logična su posljedica dugotrajne upotrebe zajedničkoga govornog jezika (*lingua franca*) pomoraca cijeloga Sredozemlja koji se stvarao i razvijao tijekom nekoliko stoljeća – sve do propasti Mletačke Republike.² Zapravo, naziv *mali* jedan je od rijetkih hrvatskih pomorskih naziva koji nisu zamijenjeni talijanskima. Naime, u talijanskome jeziku u istome se značenju rabio naziv *mozzo*. Iako ga možemo pronaći u naslovu knjižice Austro-Ugarske carske i ratne mornarice iz 1884. godine na hrvatskome jeziku koji glasi “Škola za mozze c. k. ratne marine”, u govoru hrvatskih pomoraca on nije zaživio (Stepanić 2004: 212). Navedene sintagme zadržale su se u upotrebi, pa se i danas rabe kao nazivi za članove posade, iako se danas više ne odnose na maloljetnu djecu, već na mladiće pomorce.

2. U jeziku općenito, pa tako i u frazeologiji, kao temelj metaforičkoga prijenosa značenja često pronalazimo konceptualnu metaforu o životu kao putovanju, pa tako i putovanju morem. U hrvatskome jeziku brojni su frazemi motivirani morem, plovidbom i pomorskim nazivljem: *plivati (ići) protiv struje*, *<pliviti (ići)> punim jedrima <naprijed>*, *vjetar u krmu (leđa)*, *izgubiti/gubiti kom-*

¹ V. Vidović 1984: 268–275.

² V. Stepanić 2005: 248.

pas (busolu), biti (stajati) na kormilu <čega>, imati (držati) kormilo <čega> u <svojim> rukama, uzeti/uzimati (preuzeti/preuzimati) kormilo u <svoje> ruke, baciti sidro i sl. Iako je na prvi pogled moguće pretpostaviti da se učestalost takvih frazema u hrvatskome jeziku može objasniti važnošću mora i pomorstva u hrvatskoj kulturi, pa odatle i u naivnoj slici svijeta koja se odražava u jeziku, ne treba zaboraviti na činjenicu da je najveći dio tih frazema zapravo dio takozvanog internacionalnog frazeološkog fonda. Naime, u velikom broju srodnih slavenskih jezika, ali i u frazeologiji drugih jezičnih skupina pronalazimo takve frazeme sličnoga ili istoga značenja i semantičkoga taloga (npr. sa značenjem 'zaustaviti se, zadržati se gdje duže vrijeme' nalazimo sljedeće frazeme: hrv. *baciti sidro*, rus. *бросить (кинуть) якорь*, ukr. *кинути якор*, slo. *vreči sidro*, eng. *lay anchor*, tal. *dar fondo all' ancora*, fra. *jeter l'ancre*, njem. *Anker werfen*). Stoga ne bi bilo neobično da se u nizu frazema motiviranih pomorskim temama pojave i *mali od palube* i *mali od kužine*.

2.1. Najvažniji element i poticaj upotrebi ovih ustaljenih sveza riječi s prenesenim, frazeološkim značenjem je znanje govornika o tome da je mali na brodu zadužen za najrazličitije poslove koje je neophodno obaviti da bi brod plovio, ali ih je, na neki način, ispod časti obavljati ostalim više rangiranim članovima posade. Riječ je o osobi koja svima mora biti stalno i bez pogovora na usluzi. Pritom se u bogatoj građi koja služi kao izvor autorima za proučavanje hrvatskoga pomorskog nazivlja često spominje činjenica da su brodske mali nerijetko bili izvrgnuti psihičkom maltretiranju i grubom fizičkom kažnjavanju od strane ostalih članova posade.³ Dakle, prema onome tko se naziva *malim od palube* drugi se odnose uglavnom podrugljivo i s prijezirom.

3. Sintagmu *mali od palube* u upotrebi pronalazimo prije svega u njezinome prvotnom značenju u pomorskome kontekstu.

Na ulazu u brod nas je mali od palube odveo u kabinu do koje smo toliko hodali da smo se zabrinuli hoćemo li se znati vratiti nazad. (G⁴)

3.1. Izvan pomorskoga konteksta ova se ustaljena sveza riječi u novije vrijeme rabi s frazeološkim značenjem. Zasad je ona još uvijek u procesu frazeologizacije, a najčešće se rabi kada se govori o osobi koja obavlja niz različitih poslova, uglavnom takvih koje nitko drugi ne želi obavljati. Ironični prizvuk s kojim se ona često rabi možemo povezati prije svega s poimeničenim pridjevom kao sastavnicom koja ukazuje na podrugljiv odnos prema odrasloj osobi koja se naziva *malim*.

³ V. Vidović 1984: 270.

⁴ Oznaka za primjer pronađen pomoću mrežnog pretraživača Google (www.google.com).

Tretiraju me 'da sam mali od palube. Još mi samo fali da mi kažu da ostanem poslije posla očistiti malo ured. (G)

U ovome i sličnim primjerima *mali od palube* upotrebljava se u značenju zbog kojeg bismo ovaj potencijalni frazem mogli smatrati sinonimom mnogo češće sveze riječi koja je u hrvatskome jeziku već odavno osigurala status frazema. Riječ je o frazemu *djevojka (Katica) za sve* koji *Hrvatski frazeološki rječnik* bilježi upravo u ovome obliku i sa značenjem 'osoba koja obavlja najrazličitije beznačajne poslove, osoba koja mora biti svima na usluzi, trčkaralo, potrkua'. Ponekad ih u upotrebi čak i nalazimo izjednačene u značenju u okviru iste rečenice.

Pristat ću i vršiti funkciju malog od palube ili Katice za sve. (G)

Firmu smo inače tvorili šef, moja malenkost (Marica za sve⁵ iliti mali od palube), njegova žena i najbolja prijateljica. (G)

3.2. Ponekad se ovom ustaljenom svezom riječi izravno dovode u vezu dvoje ili nekoliko ljudi od kojih je jedan ili nekoliko njih znatno degradirano u odnosu na onog tko je utjecajan, važan i dominantan. Naime, osoba koja obavlja različite poslove za drugoga ne smatra se samo pomoćnikom, već postaje potrkko, pa se prema njemu automatski odnosimo s dozom poruge i on u očima okoline postaje beznačajan u odnosu na onoga koga se smatra njegovim nalogodavcem.

A to nam Silajdžić poručuje preko svog "malog od palube" Komšića. (N⁶)

Da je rekao kako se vraća na mjesto Ćirinog malog od palube, sekretara nogometne reprezentacije, funkcionera, športskog djelatnika – može. (N)

3.3. Daljnji pomak u značenju ove ustaljene sveze riječi nalazimo u primjerima u kojima se ističe da čovjek na kojeg se ona odnosi nema osobite važnosti i obično zauzima nisko mjesto u vrijednosnoj hijerarhiji neke društvene skupine, skupine povezane s određenom djelatnošću ili u društvu općenito. S obzirom na ovo frazeološko značenje ovaj bismo potencijalni frazem mogli dovesti u vezu s postojećim frazemima hrvatskoga jezika kojima se opisuje beznačajan, neutjecajan čovjek kao što su *sitna (mala) riba* ili *pik-zibner*.

Pisalo se da sam "mali od palube", a da sve vode Boban i Šuker. Laž! Ja sam uvijek bio šef, apsolutni šef do zadnjeg trenutka! (N)

Ilija Lončarević profesorski je nadvisio Zorana Vulića, u trenerskom smislu "maloga od palube". (N)

⁵ Ovaj oblik frazema sa sličnim ženskim imenom možemo smatrati individualno-autorskom modifikacijom ili okazionalizmom (*usp.* Fink 2005: 134).

⁶ Oznaka za primjer pronađen u novinskom tekstu.

3.4. Bez obzira na poimeničeni pridjev kao sastavnicu u muškome rodu ova ustaljena sveza riječi može se odnositi i na osobu ženskoga spola što govori u prilog desemantizaciji njenih sastavnica.

Bila je odličan matematičar i "mali od palube" u očevoj radnji gdje je pomagala u svemu, čak i u knjigovodstvenim poslovima. (G)

Ponekad u takvim slučajevima u upotrebi kao okazionalizam možemo pronaći ovu ustaljenu svezu riječi u modificiranom obliku s poimeničenim pridjevom kao sastavnicom u ženskom rodu.

Pamela, kakva god da jesi – nisi za posao jedne "male od palube". Traži dalje! (G)

4. Sintagma *mali od kužine* prvotno se upotrebljavala samo u pomorskom kontekstu.

...a onda se već u prvom srednje ukrcao na brod "Jadroslobodne" kao mali od kužine. (G)

Međutim, s vremenom se počela upotrebljavati i u slučajevima kada se njome označava član pomoćnoga osoblja muškoga ili ženskoga spola u bilo kojoj kuhinji, ne nužno brodskoj. U takvim slučajevima ovu svezu riječi ponekad nalazimo u obliku s imeničkom sastavnicom *kuhinja* koja je dio standardnoga hrvatskog jezika.

...u dobi od 16 godina već se zatekao u kuhinji francuske princeze Ivane od Evreuxa, kao mali od kužine, kako nam živo priča listina koja opisuje njezino krunjenje. (G)

Kako sam ja samo „mali od kuhinje“ pokušat ću što vjernije prenijeti tijekom rada našeg glavnog kuhara Tonija. (G)

4.1. Ovu ustaljenu svezu riječi u upotrebi s frazeološkim značenjem nalazimo mnogo češće nego što je to slučaj sa svezom *mali od palube*. To bi nas donekle moglo začuditi s obzirom na činjenicu da je u potencijalnom frazemu *mali od kužine* imenička sastavnica regionalno ograničena u upotrebi, pa bismo ga mogli smatrati dijelom regionalne frazeologije. Međutim, brojnost primjera njezove upotrebe u publicističkom diskursu svih, ne samo regionalnih medija, dokazuje da je riječ o ustaljenoj svezi riječi u procesu frazeologizacije koja značajno nadilazi granice regionalne frazeologije. Zanimljivo je da se u frazeološkom značenju ova sveza ne upotrebljava sa imeničkom komponentom *kuhinja*.

Ako je usporedimo s prethodno analiziranom svezom *mali od palube* primijetiti ćemo da ovaj potencijalni frazem razvija vrlo slična frazeološka značenja, iako s ponešto drugačijom učestalošću, a i upotrebljava se često s istim ironičnim prizvukom.

Ponekad se *malim od kužine* naziva osoba koja nema jasno određenog zaduženja već obavlja najrazličitije poslove, često beznačajne ili takve koje nitko drugi ne želi ili ne stigne obaviti. Dakle, i ovaj bismo potencijalni frazem u tom značenju mogli smatrati sinonimom frazema *djevojka (Katica) za sve*.

Nakon povratka u svoj rodni grad pod Marjanom zapošljava se, kako je to znao reći, kao "mali od kužine" u redakciji Slobodne Dalmacije. Smoje prolazi kroz sve novinarske rubrike... (G)

Glavni urednik, programiranje, baza podataka, HTML konverzija, koncept, održavanje stranica, mali od kužine i sve ostalo: Krešimir Kos. (G)

4.2. I u slučaju ovoga potencijalnog frazema pronalazimo primjere u kojima se njime dovodi u vezu dvoje ili nekoliko ljudi od kojih je jedan ili nekoliko njih znatno degradirano u odnosu na onoga tko je utjecajan, važan i dominantan. *Malim od kužine* prezirivo se naziva onaj tko ima funkciju čijega pomoćnika, a ustvari ga se smatra tek običnim potrčkom.

...da je na mjestu šefa u ondašnjem HT-u ostao Šutalo, a ne njegov mali od kužine Mudrinić, mislim da bi privatizacija krenula drugim tokom. (G)

Znam, pobunit ćete se i reći – zašto ignorirate dva moja europska finala? Istina, tamo je bio, ali kao "mali od kužine" Čire Blaževića. (N)

4.3. Ipak, ova ustaljena sveza riječi u procesu frazeologizacije najčešće se rabi kada se njome opisuje čovjek koji je beznačajan i obično zauzima nisko mjesto u vrijednosnoj hijerarhiji neke društvene skupine, skupine povezane nekom djelatnošću ili u društvu općenito. Stoga bismo i njega s obzirom na ovo frazeološko značenje mogli dovesti u vezu s frazemima kao što su *sitna (mala) riba* ili *pik-zibner*.

Baš ga se ne sjećam jasno iz tog vremena, čini mi se da je tada bio malo veći anonimus iliti beznačajni mali od kužine. (G)

Ja sam tu mali od kužine, tj. tek sam znanstveni novak na institutu... (G)

...slična ontološka pitanja odlično su postavljali i u svojim djelima odgore nudili geniji poput Pirandella i Prousta, dok Bennet Miller u tim stvarima ipak ostaje tek mali od kužine. (N)

Veza ovoga potencijalnog frazema s frazemom *sitna (mala) riba* osobito je vidljiva u slučajevima kada se njime opisuje osoba koja se smatra dijelom kriminalnoga miljea. Naime, u takvim slučajevima *mali od kužine* pojavljuje se kao sinonim frazema *sitna (mala) riba* koji se vrlo često upotrebljava da bi se njime opisao sitni kriminalac ili zločinac. Takav čovjek najčešće je samo izvršitelj zadataka onoga koji, za razliku od beznačajnog kriminalca, uspijeva izmaknuti pravdi upravo zbog svog visokog položaja i važnosti koju ima u kriminalnoj hijerarhiji.

...je li u zadnjih šest mjeseci ili godinu dana uhapšen koji lokalni diler – bilo ***mali od kužine*** ili neka veća riba? (G)

...istragom će se utvrditi i uloga Siniše Poljaka koji je bio potpredsjednik Nadzornog odbora, ali i HDZ-ov organizator stranačkih financija. Vidite kako je Stančić prema njima **"mali od kužine"**. (N)

4.4. Ponekad u upotrebi kao okazionalizam pronalazimo ovu ustaljenu svezu riječi u modificiranom obliku s poimeničenim pridjevom kao sastavnicom u ženskome rodu.

...on je njoj uzvratilo da je ona samo **"Sanaderova mala od kužine"** i da nikad nije samostalno ni o čemu odlučivala. (N)

5. U ruskome jeziku također su brojni frazemi motivirani morem, plovidbom i pomorskim nazivljem: *на всех парусах, плыть по течению, плыть против течения, на семи ветрах, взять/брать на буксир, выбросить/выбрасывать за борт, оказаться/оказываться за бортом, сесть на мель, сидеть на мели, взять/брать курс, держать курс, сбиться/сбиваться с курса, под флагом чего-либо, стоять у руля, бразды правления, у кормила власти, бросить (кинуть) якорь* i sl. (Мокиенко 2005: 174, 175) U ruskome pomorskom nazivlju hrvatskom nazivu *mali* značenjem je najbliži leksem *юнца*. U ruski je jezik ušao iz njemačkoga (usp. njem. *Junge*), a u značenju mlađega člana posade, svojevrsnog pomorskog naučnika, rabi se jedino kao samostalan leksem koji ne ulazi u sveze riječi poput hrvatskih *mali od palube* ili *mali od kužine*. Stoga i nije frazeološki produktivan i u ruskome jeziku ne pronalazimo frazeme sličnoga semantičkog taloga. Značenjski bismo ih pak mogli povezati s nizom frazema.

5.1. Pri opisu čovjeka koji nema točno određenog zadatka, pa obavlja različite, često beznačajne poslove, rabe se frazemi *прислуга за всё, мальчик на побегушках* i *девушка (девочка) на побегушках*, odnosno *мальчик на посылках* i *девушка (девочка) на посылках* (Fink 2005: 135). Dok prvi od navedenih ruskih frazema prema semantičkom talogu ne možemo nikako povezati s hrvatskim ustaljenim svezama riječi *mali od palube* i *mali od kužine*, u preostalim frazemima možemo pronaći određenu sličnost s analiziranim hrvatskim potencijalnim frazemima. Imeničke sastavnice *мальчик, девушка, девочка (дječak, djevojka, djevojčica)* kao dijelovi ruskih frazema, slično kao i poimeničeni pridjev *mali* kao sastavnica u hrvatskome, upućuje na čestu podrugljivu konotaciju frazema s obzirom na to da se rabi bez ograničenja u odnosu na dob osobe na koju se odnosi. U izgradnji frazeološkoga značenja ruskoga frazema *прислуга за всё* bitna je slika osobe koja ima zadatak biti posluga na raspolaganju za izvršavanje različitih zadataka, dok na značenje preostalih ru-

skih frazema osim spomenutih imeničkih sastavnica upućuju i prijedložno-padežni elementi koje ukazuju na način izvršavanja radnih obveza. Nekrotizam *на побегушках* nam govori da osoba na koju se frazem odnosi obavlja svoje zadatke u žurbi, trčeći, a prijedložno-padežna komponenta na *на посылках* upućuje na činjenicu da se dotična osoba šalje na obavljanje različitih zadataka (Fink 2005: 135).

Но я же ему не мальчик на посылках! Сейчас вот взять и сказать ему: "Может, вам за пивом ещё сбежать? Или ботинки почистить?" (G)

И когда кто-нибудь говорит, что у него замечательная секретарша, он совсем не вкладывает в это оттенок уничижительности, он не имеет в виду, что это девушка на побегушках. (G)

5.2. Za opis beznačajnog i neutjecajnog čovjeka koji obično zauzima nisko mjesto u vrijednosnoj hijerarhiji neke društvene skupine, skupine povezanoj nekom djelatnošću ili u društvu općenito u ruskome jeziku rabi se sinonimni niz frazema *мелкая сошка – обсевок в поле – не велика птица – птица (человек) невысокого (низкого) полёта*.⁷ Niti jedan od njih prema slici u dubinskoj strukturi ne možemo povezati s hrvatskima *mali od palube* i *mali od kužine*. Semantički talog frazema *мелкая сошка* prilično je netransparentan. Frazološko značenje utemeljeno je prije svega na značenju leksema *соха* kojim se u ruskome jeziku u prošlosti označavao zemljišni udio za koji je vlasnik bio obavezan plaćati porez. Dakle, što je čovjek bio siromašniji i beznačajniji manji je bio i zemljišni udio koji je posjedovao⁸. Slika u pozadini frazema *обсевок в поле* uspoređuje beznačajnog čovjeka s dijelom njive koja ostaje slučajno nezasišana pri sjetvi, a značenje posljednjih dvaju ruskih frazema ovoga sinonimnog niza utemeljeno je na slici malene ptice, odnosno ptice koja nisko leti, pa stoga i nema neko osobito značenje u usporedbi s većim pticama, odnosno pticama koje visoko lete, koje u prenesenom smislu teže višim dosezima.

А по правде сказать, вообще непонятно, зачем такую мелкую сошку как Литвиненко, не владевшего никакой ценной секретной информацией, лишать жизни таким чудовищным способом. (N)

Правда, клеймить позором разрешалось лишь птиц низкого полёта. По более высоким стрелять не давали редакторы и партийные боссы. (G)

⁷ U ruskome jeziku ustvari je mnogo duži sinonimni niz frazema kojima se opisuje beznačajan čovjek, ali ovdje su navedeni samo oni koji su značenjem najbliži potencijalnim frazemima *mali od palube* i *mali od kužine*. Nisu navedeni frazemi koji imaju i neki dodatni element značenja kao što su to npr. frazemi *шишка на ровном месте* i *отставной козы барабаничик* koji se odnose na čovjeka koji smatra da zauzima više mjesto u društvenoj hijerarhiji nego što je to uistinu slučaj, tj. neopravdano si pridaje veću važnost.

⁸ В. Бирих, Мокиенко, Степанова 1998: 544.

6. Kao što je iz provedene analize vidljivo, i u hrvatskome i u ruskome jeziku pronalazimo niz frazema povezanih s morem, plovidbom i pomorskim nazivljem, ali samo je hrvatskome jeziku svojstvena frazeološka upotreba ustaljenih sveza riječi *mali od palube* i *mali od kužine* sa specifičnim semantičkim talogom. Zasad ih možemo smatrati potencijalnim frazemima koji još nisu u potpunosti prošli proces frazeologizacije. U prilog tome govori činjenica da se često rabe s navodnicima, što ukazuje na određenu nesigurnost s kojom ih u frazeološkome značenju autori rabe, ali i još uvijek nedovoljno ustaljeno frazeološko značenje. Naime, dva su osnovna značenja u kojima ih nalazimo: 'osoba koja nema točno određene obveze već obavlja najrazličitije poslove, osoba koja mora biti svima na usluzi, potrčko' i 'beznačajan, neutjecajan čovjek koji obično zauzima nisko mjesto u vrijednosnoj hijerarhiji neke društvene skupine, skupine povezane nekom djelatnošću ili u društvu općenito'. Pritom se u prvome značenju češće rabi ustaljena sveza *mali od palube*, a u drugome *mali od kužine*. Osobito je zanimljivo da je prema brojnosti primjera u upotrebi češći potencijalni frazem *mali od kužine* s imeničkom sastavnicom koja je u upotrebi regionalno ograničena, pa bismo mogli reći da je frazeološki potencijal ove ustaljene sveze riječi nešto veći. Razlog tome možemo tražiti upravo u činjenici da sastavnica koja nije dio standardnoga književnog jezika cijeloj svezi riječi daje poseban ekspresivni i konotativni potencijal. Nije neuobičajeno da ovakav frazem nađe granice regionalne frazeologije i bude frazeografski zabilježen kao što je to slučaj s frazemima *otići na kvasinu*, *imati putra na glavi*, *imati žnoru* i sličnima koje nalazimo u *Hrvatskom frazeološkom rječniku*. Vrijeme će pokazati hoće li *mali od palube* i *mali od kužine* osigurati status frazema i biti zabilježeni u nekom budućem frazeološkom rječniku hrvatskoga jezika ili će ostati na razini okazionalizama poznatih tek dijelu govornika hrvatskoga jezika.

Literatura:

- ANIĆ, VLADIMIR 1993. Uz strukturna i komunikativna svojstva hrvatske regionalne frazeologije. *Suvremena lingvistika*, 35–36, Zagreb, 25–30.
- ANIĆ, VLADIMIR 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber
- БИРИХ, АЛЕКСАНДР КАРЛОВИЧ; ВАЛЕРИЙ МИХАЙЛОВИЧ МОКИЕНКО; ЛЮДМИЛА ИВАНОВНА СТЕПАНОВА 1997. *Словарь фразеологических синонимов русского языка*, Ростов-на-Дону: "Феникс".
- БИРИХ, АЛЕКСАНДР КАРЛОВИЧ, ВАЛЕРИЙ МИХАЙЛОВИЧ МОКИЕНКО, ЛЮДМИЛА ИВАНОВНА СТЕПАНОВА 1998. *Словарь русской фразеологии (историко-этимологический справочник)*. Санкт-Петербург: АСТ.
- FINK, ŽELJKA 2005. Hrvatski frazem "djevojka (Katica) za sve" i njegovi ruski ekvivalenti. *VI Slavističke čtenja pamati profesora P.A. Дмитриева u profesora G.I. Сафронова*, Санкт-Петербург, 131–137.
- GEIĆ, DUŠKO; MIRKO SLADE ŠILOVIĆ 1994. *Rječnik trogirskog cakavskog govora*. Trogir: Muzej grada Trogira.
- MARTINOVIĆ, ŽARKO 2005. *Rječnik govora otoka Iža*. Zadar: „Grafotehna“.
- MATEŠIĆ, JOSIP 1982. *Frazеолошки rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- MENAC, ANTICA; ŽELJKA FINK-ARSOVSKI; RADOMIR VENTURIN 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- МОКИЕНКО, ВАЛЕРИЙ МИХАЙЛОВИЧ 2005. *Загадки русской фразеологии*. Санкт-Петербург: Авалон, Азбука классика.
- PRITCHARD, BORIS 1998. Norma i jezične varijacije u pomorskim komunikacijama. *Jezična norma i varijeteti*. Ur. Boris Pritchard, Lada Badurina, Diana Stolic. Zagreb–Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 457–470.
- SIMOVIĆ, ANTON (ur.) 1996. *Pomorski leksikon*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža".
- СТЕПАНИĆ, ŽELJKO 2004. *U potrazi za (izgubljenim) hrvatskim pomorskim nazivljem. Kako je žabar na brodu otkrio žabu zjevaču u 24 i 1/24 dana*. Split: Matjan tisak.
- СТЕПАНИĆ, ŽELJKO 2005. Hrvatsko pomorsko nazivlje od početaka do polovice 19. stoljeća. *Naše more*, 52 (5–6), Dubrovnik, 248–259.
- СТЕПАНИĆ, ŽELJKO; JASENKA MASLEK 2007. Gdje je nestao božman? *Naše more*, 54 (1–2), Dubrovnik, 72–75.
- STOLAC, DIANA 1998. *Hrvatsko pomorsko nazivlje*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- URBANY, MARIJAN 1991. *Hrvatsko-engleski rječnik pomorskog nazivlja*. Zagreb: Školska knjiga.

VEKOVIĆ, STJEPAN; NIKOLA SAFONOV 1966. *Rusko-englesko-srpskohrvatski pomorski rečnik*. Beograd: Izdavačko poduzeće “Rad”.

VIDOVIĆ, RADOVAN 1984. *Pomorski rječnik*. Split: Logos.

Izvori:

Novine

Feral Tribune (2002–2005), Jutarnji list (2002–2008), Nacional (2002–2008), Novi list (2002–2008), Slobodna Dalmacija (2002–2008), Sportske novosti (2002–2008), Večernji list (2002–2008), Vijenac (2002–2008), Vjesnik (2002–2008), Zarez (2003–2005)

Mrežni pretraživač

www.google.com

Кто на “фразеологическом корабле” важнее: *mali od palube* или *mali od kužine*?

Резюме

В этом докладе анализируются два родственных устойчивых словосочетания, которые можно считать частью хорватской морской терминологии: *mali od palube* и *mali od kužine*. Речь идёт об устойчивых словосочетаниях, часто появляющихся в языке с фразеологическим значением. В докладе рассматривается их происхождение, возможные фразеологические значения и контексты, в которых они употребляются. Устойчивые словосочетания, находящиеся в процессе фразеологизации, сравниваются с их русскими фразеологическими эквивалентами по значению.

Ключевые слова: хорватская фразеология, русская фразеология, хорватская морская терминология, потенциальные фразеологизмы *mali od palube* и *mali od kužine*

Ključne riječi: hrvatska frazeologija, ruska frazeologija, hrvatsko pomorsko nazivlje, potencijalni frazemi *mali od palube* i *mali od kužine*

Key words: Croatian phraseology, Russian phraseology, Croatian maritime terminology, potential idioms *mali od palube* and *mali od kužine*

